6-Mavzu. O'rnatilgan dasturiy ta'minot

Reja:

- 1. O'rnatilgan dasturiy ta'minot: mohiyati va ma'nosi
- **2.** O'rnatilgan dasturiy ta'minot nima?
- 3. Zamonaviy dunyoda o'rnatilgan dasturiy ta'minotning o'rni
- **4.** Nima uchun sizga o'rnatilgan dasturiy ta'minot kerak?
- 5. O'rnatilgan dasturiy ta'minot: mohiyati va ma'nosi

O'rnatilgan dasturiy ta'minot (**O'DT**) - bu kompyuter, smartfon yoki boshqa qurilmaga uning funksionalligi va imkoniyatlarini ta'minlash uchun o'rnatilgan dasturiy mahsulotlar to'plami.

O'rnatilgan dasturiy ta'minot kompyuter va qurilmalar bilan ishlashning ajralmas qismidir, chunki u ko'plab vazifalar va harakatlarni bajarishga imkon beradi. O'DT bo'lmasa, ish va o'yin-kulgu uchun zarur bo'lgan ko'pgina dasturlar va ilovalarni ishga tushirish va ulardan foydalanish mumkin emas.

O'DT tabiati va funksionalligi jihatidan har xil bo'lishi mumkin. Bularga qurilmaning ishlashini boshqarish imkonini beruvchi operatsion tizimlar, zararli dasturlardan va onlayn tahdidlardan himoya qiluvchi antivirus dasturlari, shuningdek, har bir foydalanuvchining ehtiyojlarini qondirish uchun zarur bo'lgan maxsus ilovalar kiradi.

O'rnatilgan dasturiy ta'minot bizning kundalik hayotimizda muhim rol o'ynaydi. U qurilmalaringizni boshqarish, himoyalash va yaxshilashga yordam beradi. O'rnatilgan dasturiy ta'minotsiz kompyuter va boshqa qurilmalar bilan o'zaro aloqamiz juda cheklangan bo'lar edi. Shu sababli, O'DT nima ekanligini va undan qanday foydalanishni bilish zamonaviy texnologiyalarning barcha foydalanuvchilari uchun muhimdir.

Zamonaviy dunyoda o'rnatilgan dasturiy ta'minotning ahamiyatini ortiqcha baholash qiyin. U kompyuterning asosi boʻlib, foydalanuvchilarga hujjatlar yaratish va tasvirlarni qayta ishlashdan tortib, oʻyin va oʻyin-kulguga qadar turli vazifalarni

bajarish imkonini beradi. Operatsion tizim o'rnatilgan dasturiy ta'minotning bir qismi sifatida kompyuterdagi barcha dasturlar va qurilmalarning ishlashini ta'minlaydi, resurslarga kirishni nazorat qiladi va tizim komponentlari o'rtasidagi o'zaro ta'sirni ta'minlaydi.

Oʻrnatilgan dasturiy ta'minot ham kompyuter xavfsizligi va ma'lumotlar yaxlitligini ta'minlash uchun muhimdir. Antivirus dasturlari, xavfsizlik devorlari va boshqa xavfsizlik dasturlari zararli hujumlar va tizimga ruxsatsiz kirishning oldini olishga yordam beradi. Zaxiralash dasturlari ma'lumotlarning zaxira nusxasini yaratish va tiklash imkonini beradi, bu ishlamay qolgan yoki ma'lumot yoʻqolgan taqdirda ayniqsa muhimdir.

Oʻrnatilgan dasturiy ta'minotning yana bir muhim jihati uni yangilashdir. Ishlab chiquvchilar dasturlarni doimiy ravishda takomillashtirmoqda va kengaytirmoqdalar, xatolarni tuzatmoqdalar va yangi xususiyatlarni qoʻshmoqdalar. Yangilanishlar ishlashni yaxshilash, xavfsizlik muammolarini tuzatish va yangi dasturiy ta'minot xususiyatlariga kirish imkonini beradi.

Oxir oqibat, o'rnatilgan dasturiy ta'minot kompyuter yoki qurilma qanday ishlashining yadrosidir va foydalanuvchilarga turli vazifalarni bajarishga imkon beradi. U dasturlarning ishlashini, ma'lumotlarning xavfsizligi va xavfsizligini ta'minlaydi, shuningdek, yangilanishlar paytida yangi funktsiyalar va xususiyatlarga kirishni ta'minlaydi. Shunday qilib, zamonaviy texnologiyalar dunyosida o'rnatilgan dasturiy ta'minotning rolini ortiqcha baholab bo'lmaydi.

O'rnatilgan dasturiy ta'minot nima?

O'rnatilgan dasturiy ta'minotni maqsadi va ishlash usuliga qarab bir necha toifalarga bo'lish mumkin. Operatsion tizimlar dasturiy ta'minotning asosiy toifalaridan biri bo'lib, kompyuter resurslarini boshqarish va kiritish/chiqarish qurilmalari bilan o'zaro aloqa qilishning asosiy funktsiyalarini ta'minlaydi. Ular foydalanuvchi va apparat qurilmalari o'rtasidagi interfeysni ta'minlaydi, shuningdek o'rnatilgan ilovalarni kompyuter bilan ishlashga imkon beradi.

O'rnatilgan dasturiy ta'minotning boshqa keng tarqalgan toifalariga matn muharriri, grafik muharrir, multimedia pleer va boshqalar kabi muayyan funktsiyalarni bajaradigan ilovalar kiradi. Dastur shuningdek, qurilma drayverlarini, dasturiy ta'minot ishlab chiqish kutubxonalarini, yordamchi dasturlarni va boshqalarni o'z ichiga olishi mumkin.

O'DT kompyuterga yoki boshqa qurilmaga turli yo'llar bilan o'rnatilishi mumkin. Ba'zi dasturlarni o'rnatish opsiyalarini tanlash va dasturni foydalanuvchi ehtiyojlariga mos ravishda sozlash imkonini beruvchi o'rnatuvchi yordamida o'rnatilishi mumkin. Boshqa dasturlar kompyuteringizni sotib olganingizda oldindan o'rnatilgan bo'lishi mumkin yoki CD yoki DVD kabi alohida tashuvchilarda kelishi mumkin.

Oʻrnatilgan dasturiy ta'minot kompyuterlar va boshqa qurilmalar foydalanuvchilarining kundalik hayotida muhim rol oʻynaydi. Bu sizga turli xil vazifalarni bajarish imkonini beradi, qurilmalarning ishlashi va qulayligini yaxshilaydi va ularning funksionalligini kengaytiradi. OʻDT boʻlmasa, kompyuterlar va boshqa qurilmalarning imkoniyatlari cheklangan boʻlar edi va foydalanuvchilar toʻliq funktsional foydalanuvchi tajribasiga ega boʻlolmaydilar.

Zamonaviy dunyoda o'rnatilgan dasturiy ta'minotning o'rni

Dasturiy ta'minotning birinchi muhim roli kompyuterning apparat resurslarini boshqarishdir. Bu bizga texnologiyamizdan boshqa dasturlar va ilovalarni ishga tushirish, Internet bilan oʻzaro aloqa qilish, ma'lumotlarni saqlash va qayta ishlash uchun foydalanish imkonini beradi. Toʻgʻri sozlangan dasturiy ta'minot tufayli biz kompyuterlarimiz va gadjetlarimiz resurslaridan samarali foydalanishimiz mumkin.

Bundan tashqari, o'rnatilgan dasturiy ta'minot biznes va ta'limning turli sohalarida katta rol o'ynaydi. Bu ish jarayonlarini avtomatlashtirish va optimallashtirish, xodimlar o'rtasidagi aloqani yaxshilash, zarur ma'lumotlarga kirishni ta'minlash va qaror qabul qilishda yordam beradi. Dasturiy ta'minot etishmasligi tufayli tranzaktsiyalarni amalga oshira olmaydigan bank yoki talabalar

o'zlarining o'quv materiallaridan foydalana olmaydigan universitetni tasavvur qiling. Dasturiy ta'minot - bu barcha jarayonlarni mumkin va samarali qiladigan narsa.

Bundan tashqari, o'rnatilgan dasturiy ta'minot o'yin-kulgu va muloqotda muhim rol o'ynaydi. Foto va videolarni qayta ishlash dasturlari tufayli biz chiroyli va professional ishlarni yaratishimiz mumkin. Ijtimoiy tarmoqlar va messenjerlar yordamida biz do'stlarimiz va oilamiz bilan masofadan turib ham aloqada bo'lishimiz mumkin.

Umuman olganda, dasturiy ta'minot bizga dunyo bilan aloqada bo'lish, vazifalarni yanada samarali bajarish va muammolarni muvaffaqiyatli hal qilish imkonini beruvchi vositadir. Dasturiy ta'minotsiz biz zamonaviy texnologiyalarning afzalliklaridan bahramand bo'lolmaymiz, qurilmalarimiz va kompyuterlarimiz imkoniyatlaridan foydalana olmas edik. Shuning uchun o'rnatilgan dasturiy ta'minot bizning e'tiborimiz va mamnuniyatimizga loyiqdir.

Nima uchun sizga o'rnatilgan dasturiy ta'minot kerak?

O'rnatilgan dasturiy ta'minot muhimligining ba'zi asosiy sabablari:

- 1. Fayllar va hujjatlar bilan ishlash: O'rnatilgan dastur sizga turli formatdagi fayllar va hujjatlarni yaratish, tahrirlash va saqlash imkonini beradi. U matn muharrirlari, grafik muharrirlar, elektron jadvallar va boshqalar kabi dasturlarni o'z ichiga oladi.
- 2. Internet va aloqa: O'rnatilgan dasturiy ta'minot Internetga kirish va boshqa foydalanuvchilar bilan elektron pochta, messenjerlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali muloqot qilish imkoniyatini beradi.
- **3.** Multimedia bilan ishlash: O'rnatilgan dastur sizga audio va video fayllarni o'ynash, tasvirlarni ko'rish, media kontentini tahrirlash va multimedia loyihalarini yaratish imkonini beradi.
- **4.** Ma'lumotlar bazalari bilan ishlash: O'rnatilgan dasturiy ta'minot katta hajmdagi ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va tahlil qilish imkonini beruvchi ma'lumotlar bazalari bilan ishlash dasturlarini o'z ichiga oladi.

5. Xavfsizlik va himoya: O'rnatilgan dasturiy ta'minot antivirus dasturlari, xavfsizlik devorlari va kompyuteringizni zararli dasturlardan va ruxsatsiz kirishdan himoya qilishga yordam beradigan boshqa vositalarni o'z ichiga oladi.

Bular sizga nima uchun o'rnatilgan dasturiy ta'minot kerakligini ko'rsatadigan ba'zi misollardir. Foydalanuvchining ehtiyojlariga qarab, muayyan vazifalar va faoliyat sohalariga mos keladigan turli xil dasturlardan foydalanish mumkin.